

LUMINA.

Ese de dóne ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu de prenumeratiune:

pre anu intregu	6 fl. v. a.
" diumetate de anu	3 fl. v. a.
" patrariu de anu	1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu	9 fl. v. a.
" diumetate de anu	4 fl. 50 cr.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreaze de a dreptulu: Redactiei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipe.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitatie de prenumeratiune

la

„LUMINA“

fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Condituniile de prenumeratiune remanu totu celea din fruntea foii.

Essemplarie complete avemu atátu de estimpu, câtu si de anu. incependu de la nr. 1. alu aparerii-„Luminei“.

Pre dd. prenumeratori, delocu ce nu li sosese atare numeru, ii rogámu se binevoiésca a reclamá. — Reclamatiiune este bine a se face sub adres'a, sub carea s'a facutu prenumeratiunea, pentru c' altminte dámu de pedece.

Aradu 11. januaru. 1873.

Redactiunea.

Cum stámu cu scól'a si cu invetiamentulu popularu?

De la 1849. pana pre la 1865. am naintatu pre terenulu invetiamentulu in cátu am facutu minuni. Acést'a nu numai noi o afirmámu, ci o recunoscú chiar si ceia cari sunt contrari desvoltarii romanului. Dar cumea de atunci pana astadi am datu ceva inderetru — vorbescu in sesi faptele.

Celu ce a petrecutu cu atentiune invetiamentulu nostru, va aflá cumea nainte de acést'a cu câti-va ani, gimnasiale si alte institute de invetiamentu erau cercetate de sute de tineri romani. De esemplu aducu Beiusiulu. Din anu in anu inse numerulu acestor'a a scadiutu, pana ce acum e de totu tristu. Mi se va obiectá cá aci a contribuitu gimnasiulu din Bradu, infintiatu de curundu. Inse acést'a nu este asia, cáci numerulu studiosiloru de la Beiusiu cu cei de la Bradu cu totu, abia face diumetate din numerulu ce érá câti-va ani mai nainte la Beiusiu. Pre la alte gimnasiale inca este totu asisderia.

Cu adeveratu cá numerulu ascultatoriloru pre la institutele mai nalte a crescutu imbucuratori. Inse ce folosu de oficiri, daca lipsescu ostasii? Ce folosu de o clase de intieliginti, si nu unu poporu intieliginte? Intieliginti'a si cultur'a poporulu propriu — dar nu a classelorú — este fundamentulu pe care se radica marirea si fericea natiunala!

Se trecemu la invetiamentulu popularu. De esemplu ieu cerculu Halmagiului, carele mi este mai bine cunoscutu. Dupa 1848., la inceputulu epócei absolutismulu, aveamu o scól'a populara in Halmagiu, cu dóne clase, pentru intregu cerculu. Aceste dóne clase le cercetau celu putienu 60—70 de scolari, cari mai toti devenira intieliginti si carturarii de astadi ai poporulu nostru.

Unic'a scól'a din Halmagiu, cu dóne clase, sub guvernulu absolutismulu nemtiescu, de la 1850. pana la 1863, adeca in restimpu de 13 ani, a provediutu acestu

cercu cu celu putienu 100 de carturari bine calificati. De la 1863. pana astadi, scólele din ce in ce s'au totu inmultitu si prin comune, éra numerulu carturariloru a scadiutu necontentitu. Cáci. pana candu mai nainte o singura scól'a in 13 ani ni dá la 100 de carturari, a cum cam 13 seoli nu ni dau atáti carturari ba nici pre diumetate. Aceste date sunt autentice si positive, mi le-am culesu insumi in calitatea de inspectore scolaru in inspectoratulu meu. Socotu cá nu me insielu presupunendu cumea si prin alte cercuri vecine existe acést'a proportiune trista.

Ce póte se fie caus'a acestui regresu?

Un'a causa este cá materialminte am scapetatu fórtu. Darile cele mari si grele catra statu, nu se mai platescu din venite, ci din capulu bunuriloru; adeca nu me potu platí cu rodulu de pre holda, ci trebue se dau chiar si din holda ceva, zalogindu séu vendiendu scl. Candu omulu scapeta materialminte, candu flamendiesce, nu-i vine voia, nu are timpu si putere a se ocupá de cantare, desemnu, gimnastica cu privire la esercitiile militari sel. — Poporulu trebue se fie asecuratu materialminte cátu de cátu cá se capete indemnu la desvoltarea intelectualu.

Alta causa a regresulu este legea de invetiamentu, carea, in locu se dee ajutoriu eficace instructiunii poporulu, cérca mai multu cale si modu de a lovi confessiunile, de unde urmarea naturala este: nu naintarea invetiamentulu, ci unu resbelu defensivu din partea confessiuniloru. In locu de a fi o lupta a emulatiunii nobile, este o lupta pentru esistintia ce sunt silite se o porte confessiunile cari — tóta esistinti'a lorú au intrebuitat'o pururia pentru cultura si luminaire; fora de cari confessiuni nici s'ar puté intipui cultura.

Legea de invetiamentu merge de lovesce unde ar trebui se ajute si se spriginésca. Acést'a este anomalia, este incurcatur'a si daun'a intereselorú luminarii. Acést'a ar trebui s'o faca se incete cei ce la loculú competente pórtu vórb'a in numele romaniloru si alu intereselorú tierii.

Nicolau Butariu.

Caus'a invetiamentulu popularu in adunanti'a natiunala a Franciei.

Ministrulu de invetiamentu asternú adunantie nationali unu proieptu de lege in caus'a invetiamentulu popularu. Adunanti'a ilu dede la o comisiunea. Comisiunea se pronuncia in contr'a ideiloru ce ministrulu le-a imprumutatu de pre la vecini, mai vertosu din Germani'a. Éca aci câteva pasuri din raportulu comisiunei catra adunanti'a generala:

„Ceea ce face onóre tierii nóstre si adunantie generalu este cá, indata dupa loviturile ne-mai pomenite de la sórte, nu se ocupara numai si numai de cestiunea reorganizatiunii materiali, ci in ordinea prima se straduirea pentru restaurarea morala a natiunei; nu se ingrigira numai de armata, ci in acél'a-si timpu si de scól'a. Ministrulu de instructiune, credinciosu ideiloru sale ce le märturiá inca pre candu facea parte

din opozițiune, ceru de la Domni'a Vóstra ca, urmandu essemplului celor'a ce ne-au devinsu, se santiunati cumca: in contr'a aceluor parinti de familia, cari nu-si dau pruncii la scóla, se se procéda cu pedepse aspre. Adeca ministrulu a cerutu de la DVóstra ca invetiamentulu se fie oblegatoriu, desi nu este unu invetiamentu *gratuitu*, càci acest'a nu l'a crediutu cù putintia din cauza cà bugetulu este dejá fòrte apesatoriu.

Delpit si consoci Vi-au propusu se mergemu inderetru, dreptu la legea liberala din 15. martiu 1850. ce mai apoi imperati'a o cioncase.

Vi s'au asternutu si alte proiepte multe, cari a dese aveau punte de manecare de totu contrarie, dar tóte nisuiu la acelu-si scopu; unii cereau oblegamentulu séu *sil'a* ca medilocu catra scopu, altii doriau se primimu ca medilocu libertatea.

Pre candu in parlamentu se petreceau aceste iniciative, pre atunci la biroulu adunantie se depusera o suma de petitiuni cari, casi resunetulu unei tieri in ruinare, esprimeau parerile si dorintiele cele mai contrarie.

Se fie invetiamentulu *gratuitu*, oblegatoriu, laicu? sunt intrebari ce se respandiau cu energia si cu sgomota. Óre se scótemu religiunea din scóla, séu se o primimu si in viitoriu ca basa a educatiunei si ca scutulu celu mai bunu alu pruncilor nostri? Cátu spatiu se aiba libertatea si statulu? càtu drepturile parintelui si ale familiei?

In mediloculu acestoru intrebari feliurite si proiepte contrarie, adunanti'a natiunala numi o comisiune. — Problem'a comisiunei erá chiara. Dintre 15 birouri, 13 s'au pronunsiatu in contr'a proieptulu de lege a ministrului, si au respinsu veri ce principiu séu medilocu de sila materiala. Cu adeveratulu birou a primitu in principiu invetiamentulu oblegatoriu, dar a pusu de conditiune cà se se gasésca unu espediinte cum s'ar puté tiené socóta de libertatea si de consciinti'a singurateciloru parinti. Numai unu singuru birou s'a pronunsiatu intru tóte pentru proieptulu de lege alu ministrului. Dar, desi dupa pronunsierea birourilor problem'a comisiunei erá atátu de chiara, totusi comisiunea a studiatu caus'a cu multa diligintia, precum merita importantia ei. Au trecut sidintie multe in desbateri pana sa venimu a reportá cà spiritulu din acestu proieptu de lege este pentru noi strainu.

Comisiunea, recunoscendu acest'a, se se marginésca la unu simplu votu negativu? Atare votu n'ar indestulá nici adunanti'a natiunala, nici pre guvernulu, nici pretensiunile indreptatite ale opiniunei publice. — Se facemu dara o lege de totu nóua? inse ast'a ar insemná a esperimentá, si esperimentarea este, mai vertosu in afaceri de ale educatiunei si invetiamentulu, fòrte daunósa. Montaigne dice: Avemu se ne indoimu cumca prin schimbarea unei legi esistinti, fie càtu de mediócre, am puté se dobandimu mai multu de càtu prin imbunirea (ameliorarea) ei.

Indoiél'a trebue se faca locu securitatei. Este vorba de o lege, ce a datu probe de eficacitatea sa, conducendu invetiamentulu Franciei in pasi lini dar securi.

A retorná la legea din 1850., ar insemná a desconsiderá progresulu ce timpulu l'a facutu de atunci pana astadi. Viéti'a de astadi are lipse nóue, prassea ni aréta nóue esperiintie, éra opiniunea publica a sternitu multime de intrebari, cari pretindu de la noi respunsu chiaru si resolutu. Principiele remanu acele-si, dar aplicarea lor trebue se se conforme stariilor si datinelor din cutare tíera. De aceea comisiunea si-a propusu se astérna unu *contraproieptu*, care se tiená socóta de tóte momintele pomenite, si de legea din 1850.

Cum se fie invetiamentulu, oblegatoriu, séu liberu? Se procéda cu *sil'a*, séu cu libertatea? Comisiunea s'a pronunsiatu pentru libertate.

Óre invetiamentulu oblegatoriu, dimpreuna cu *sil'a* si cu globale, duce-ne-ar mai iute la scopu? Ne indoimu fòrte, pentru cà naintarea invetiamentulu nu aterna intr'atát'a de la despusetiunile legii, pre càtu aterna de la feliulu datinelor, de la multimea scóleloru, de la calificatiunea invetiatoriloru si de la eficacitatea metódelor.

In timpulu din urma s'au facutu dese provocari la essemplulu ce ni-lu dau natiunile straine. Ma unii socotiau cà invingerea prussiloru a supr'a nóstra, inca se se atribuésca cercustantie cà scól'a prusésca e mai buna de càtu a nóstra. Dar cine esaminéza caus'a mai inadinsu, se convinge cumca in florirea si decaderea invetiamentulu are alte cause, nu sistemele. Belgiulu celu liberu are scoli mai bune de càtu Germani'a, de asideria inflorescu scolile in cele mai multe

state ale uniunei americane, fora ca intr'acestea se fie o lege silitória. Portugali'a are invetiamentu oblegatoriu adeca silitória, si totusi nu i-ar veni nimeni a minte se provóce la essemplulu si la prasea acestui statu.

Dar cum s'ar si puté dice invetiamentu *oblegatoriu*, fora a nu dice si a dóu'a parte a acestui principiu, adeca invetiamentu si *gratuitu*? Au nu este frase góla a dice cà: prunculu e *datoriu* se umble la scóla, si a dice acest'a atunci candu in comun'a intréga nu este scóla, séu candu prunculu nu e in stare se mérga la scól'a din comun'a vecina? Ne tememu cà primindu oblegamentulu; *sil'a*, ca unu principiu pre care se se basezè invetiamentulu popularu, si falindu-ne cu acésta dobanda pompósa, curundu séu mai tardiu, dupa ce vor trece ilusiiunile, va se ne cuprinda o descuragiare, debelare morala. — In ochii comisiunei, oblegamentulu instructiunei nu convine nici cu libertatea ce s'a garantatu consciintielor. Almintre este acést'a in Prussi'a unde dupa regulamentulu lui Federicu celu Mare, guvernulu este si statulu, si biserica si scóla. La ori care poporu se póte introduce oblegamentulu séu *sil'a* mai usioru de càtu la noi; — càci noi am lasata deplina libertate convingeriloru religióse si convingeriloru politice. De aceea dice comisiune: libertate, nu sila! Parintele are dreptulu si detorinti'a a se ingrigi precum de nutrementulu trupescu asia si de celu intelectualu si moralu alu filor sei. Asia e scrisu in codicele nostru civilu, si nimeni nu i-a venitu inca a minte se protésteze in contr'a acestoru despusetiuni. . . . Se-i permitemu fie- carui poporu a-si conservá datinele si moravurile, si se ne ferimu de a justificá cuvintele unui barbatu (Barrau: Du rôle de la famille dans l'éducation) carele a scrisu multu despre educatiune si carele dice:

„Sunt ómeni, cari facu togm'a contrariulu de ceea ce facu albinele. Pre eandu albinele culegu de pre fiecare flóre ceea ce este mai bunu pentru ca din acest'a se pregatésca mierea, pre atunci densii, voindu a face o lege de invetiamentu, culegu de la tóte popórele ceea ce gasescu mai nedreptu si mai nepotrivitu.“ —

Acestu operatu alu comisiunei anevoia va avé o sórtè mai buna de càtu celu ministerialu, din cauza cà dífariile ilu combatu mai tóte, pretindiendu ca: invetiamentulu se fie *oblegatoriu*.

Din Palestin'a.

Cetitorii nostri sciu cumca Cirilu patriarculu din Ierusalimu a fostu depusu prin medilociri grecesci, din cauza cà in sinodulu de la Constantinople s'a pronunsiatu in favórea bulgariloru. Dar celor'a lalt' crestini din Palestin'a nu li vine la socóte la acésta depunere. De aci provenira multe neplaceri, ce „Telegrafulu“ din Bucuresci le descrie:

In ajunulu Craciunulu, Procopios, noulu Patriarculu ortodoxu din Ierusalimu, se duse la Bitleimu spre a celebrá servitiulu divin in diu'a de Craciunu la Biserica Nascerei. S. Sa erá acompaniatu de unu numeru óre care de soldati. Primirea ce i se facu de arabi, femei si copii, — fiindu cà barbati s'au trasu la o parte — a fostu din cele mai singulare si cu desevarsire esceptionali. Nu se audiá de càtu blasteme, siueraturi si totu feliulu de sgomote. Soldatii primira ordina de a imprastiá multimea; dar ei au avutu rusine de a intrebuintá fortia in contr'a femeiloru si a copiiloru, lasandu se faca ce vor voi. Nici unu arabu n'a asistatu la oficiu. In anii precedinti, in asemene ocazioni, gramadirea crestiniiloru erá asiá de mare in càtu monastirea nu putea se-i mai incapa. Anulu acest'a n'a fostu de càtu vr'o suta de pelerini greci, preoti si soldati.

Cu tóte steruintiele, Palestin'a a remasu fidela Patriarchulu Cirilu, alu caruia nume se pronuncia si astadi in rugatiuni.

La Jaf'a superiorulu monastirei a fostu abandonatu de preotii indigeni. A trebuitu se aduca dela Ierusalimu unu preotu grecu pentru serbatorile Craciunulu. Arabii, care dela plecarea ex-patriarchulu nu mai pusera piciorulu in biserică, aveau intentiunea de a celebrá oficiulu dilei anulului nou in capil'a cimitiriului, situatu afara din orasiu, care este proprietatea comunitatei arabe.

O parte din deputatiunea araba s'a imbarcatu pentru Constantinople. Unulu din membrii acestei deputatiuni, care trebuiá se urmedie pe colegii sei câte-va dile mai in urma, a primitu din partea pasiei, dupa cererea Patriarchulu, ordinulu de a nu parasí orasiulu.

Noul Patriarcu staruía pe langa pasia ca In. Pórta se anulede regulamentulu elaboratu de sinodu si trimisu guvernului centralu pentru a-lu sanctioná. Acum cá este in posesiunea beratului seu, noul Patriarcu ar voi ca regulamentulu in cestiune se nu mai fia sanctionatu de In. Pórta, cáci acestu regulamentu chiar ilu aru pune la discretiunea acelor'a care ilu au pusu pe tronulu Patriarcalu si care sperau a face din acest'a o papusia.

Multe plangeri se ridicu din partea clerului inferioru relativu la cheltuelile esorbitante, ce deputatiunea monastirei face la Constantinopole.

Secretariulu sinodului, Photius, se pregatesce a plecá pentru Constantinopole, unde trebuie se inlocuiesca pe Veniaminu, siefulu deputatiunei monastirei, ce urmédia a se inapoiá la Ierusalimu.

Ingerinti'a consulatului Germaniei a intrecutu tóte limitele. Nu se vede inse motivulu animositatii sale in contr'a ex-patriarcului. Cu tóte acestea, gratia ex-patriarcului Cirilu, Germani'a posedea terenulu unde s'a descoperitu templulu cavaleriloru.

Multi isi aducu aminte acusatiiunile si injuriile ce sinodulu a aruncatu in contr'a ex-patriarcului, pentru c'a datu acestu terenu Principelui Fridericu Carolu.

Acestu faptu, coincidéa cu conduit'a tienuta de Baron Alten, dóue trei dile inaintea isgonirii Patriarcului. Duc'a de Saxe erá la Ierusalimu, si cu tóte cá ex-patriarculu Cirilu nu erá inca destituitu, consululu Germaniei conduse pe duce la visita, la presiedintele sinodului, Procopios, éra nu la Patriarcu.

Se dice cá consululu Rusiei va plecá pentru Constatinopole spre a raportá, ambasadorului Czarului, totu ce s'a petrecutu la Ierusalimu in privinti'a Patriarcului.

Protocolulu

Comisiunilloru delegatiunale congresuale emise in caus'a despartirei ierarhice a serbiloru de catra romani din comun'a mestecata *Tornea* in comitatulu *Cianadului* conformu Invoielei incheiate la Carlovietiu de datulu $\frac{19. Iunie}{1. Iuliu}$ 1872. Pertractarea tienuta in $\frac{1872}{30}$ Noemvre a. c.

— Incheiare. —

10. Representantii barbati de incredere romani, dupa o consultare intre sine si cu comisiunea romana

Dechiara: cá considerandu si ei acea temeinica impregiurare cumca coreligiunarii si fratii serbi cu parere de reu si cu anima infranta crestinesca se despartu de catra maic'a biserica in carea mosii si stramosii loru s'au botezatu, cununatu, cuminecatu, si inmormontatu; considerandu cá in strat'a ace'a mai toti locuitorii sant coreligiunarii serbi, considerendu cá ei romanii sunt familiarisati adeca incuscriti si infratiti cu serbii; considerandu cá poporulu de ambele natiunalitati astadi in urm'a aniloru rei neroditori, materialminte se afla scapatati, in fine considerandu: cá la unu casu daca— apere Ddieu — si anulu venitoriu va fi neroditoriu — poporulu va sereci cu totulu necum se fie in stare a suportá greomentulu de desdeunare, éra impregiurarea cá despartirea are se se intemple numai din privinti'a ierarhica natiunala, adeca dupa limba, ci nu dupa religiune séu ritu: dreptu acea in contielegere reciproca ambele parti incheie intre sine sarbatorésca si nerevocavera impacatiune in urmatoriulu modu:

IMPACTIUNE.

I. Biserica remane si in viitoriu in posesiunea si in proprietatea comuna a ambelor parti sub urmatoriile conditiuni:

1. Romanii se despartu cu parochi'a, scól'a respective investimentulu si cu administratiunea bisericesca, parochiala, scolaria si economica finantiala.

2. Spre acestu scopu romanii formédia, se organisédia si se constituiescu ca comuna bisericesca parochiala separata de sine statatória cu parochu, invetiatoriu si epitropia propria in spiritulu Statutului organicu adusu de congresulu natiunale bisericescu romanu din Sibiiu si intaritu de locurile mai inalte; fiindu supusi Ierarhiei loru respective diecesei natiunale aradane de pana acum.

3. Credintiosii serbi asiderea se despartu cu parochi'a, scól'a (investimentulu) si cu administratiunea economica finantiala, avendu parochu, invetiatoriu si epitropia proprii, formendu comuna bisericesca parochiala propria si organisendu-se in spiritulu Statu-

tului si prescrielor congresului loru nationalu de Carlovietiu; fiindu subordinati Ierarhiei serbe respective incorporendu-se la dieces'a nationala a loru din Temisió'a.

4. Servitiulu dumnediescu (adeca slujbele liturgice rituali) se va tiené pe rondu incepandu-se de duminéc'a viitória, in un'a septemana numai in limb'a romana si numai prin preota romanu, si un'a septemana numai in limba slava prin preotulu serbu, inse fara de esceptiune déca serbatorile mari ar cadé in septemana slujbeloru a uneia séu celeialalte parti; va se dica déca in septemana a romaniloru ar cadé atare serbatóre mare: servitiulu e a se tiené numai in limb'a romana si prin preotulu romanu, si viceversa: numai la casu déca poporulu ar dori adeca, déca si serbii si romanii s'ar' invoii in contielegere fratiésca cu preotii si invetiatorii li sta in libera voie (pentru mai mare pompa:) a se celebrá sant'a liturgia in ambele limbi impramutatu.

5. Parochulu romanu primindu in a sa pastorire sufletésca pre drepteredintiosii crestini romani precum acestia — dupa conscriptiunea matriculara se afla, — implinescu servitiile si functiunile specialu in limb'a romana; éra parochulu serbu in limb'a slav a pe langa solvirea tacselorlu stolarie. Nu este inse eschisu neci opritu unulu séu cela-laltu preotu a implini asemenea functiuni reciprocamente — si la casu de invitare din partea vre-unui crestinu romanu séu serbu, fresce cu invoirea concernintelu preotu alu caruia parochianu este respectivulu invitatoriu; neci nu este opritu preotulu romanu séu serbu, la o eventuala impedeare prin morbu a nu suplini functiunile in loculul celui impedeatu -- dar' fresce érá numai cu consentimentulu atátu a respectivului preotu cátu si a parochianului pentru care se receru functiunile.

6. Recuisitele si alte utensilii bisericesci pana acum comune sunt de a se luá intr'unu inventariu separatu in 2 esemplarie, dintre care unulu remane la parochulu respective epitropi'a romana, si unulu la cea serba; dar aceste recuisite romanu precum se afla astadi in biserica; — éra despre cele anume ale serbiloru séu romaniloru fie care parochu si epitropu compune unu inventariu separatu, in care apoi tóte cele procurate de aci in colo se pórtá iarasi separatu in evidintia.

7. Venitulu tasualu de la clopote prapori si repidi precum si celu de la cununii si specialu tóte cáte voru fi in septemana a romaniloru se incasedia si manipulédia prin epitropi'a romana; éra cele din septemana a serbiloru prin epitropi'a serba adeca mai respicatu, venitulul tasuriloru dupa septemana éra tóte celelalte dupa parochieni. —

8. Din sesi'a parochiala, diumetate se desparte respective devine in proprietatea comunei bisericesci romane si o folosesce concernintele parochu romanu; éra cea lalta diumetate se cede comunei bisericesci serbe pentru de a o folosi preotulu serbu. Astfelu impartindu-se sesi'a in natura diumetate indata se póte transcria in cartea funduala pe numele comunei bisericesci romane, éra cealalta diumetate pe cea serba.

9. Birulu si stótele, — de sine se intielege — cá au se le respandá credintiosii romani parochului loru, éra serbii asiderea parochului loru.

10. Capitalulu bisericeii in obligatiuni, bani gata si restantii in data dupa constituirea comunei bisericesci serbe se imparte egal in dóue, predenda-se fiecarei epitropii pentru manipulare separate.

11. Edificiulu de scóla remane si in viitoriu comunu, — inse cu acea conditiune: ca se se folosésca numai pentru scolaria prunciloru, adeca impartindu-se proportionalminte, in un'a chilia se se tiená investimentulu cu scolarii romani si prin invetiatoriu romanu, éra in alta cu scolarii si prin invetiatoriu serbu, obligandu-se fie care parte a se ingrigi pentru locuinti'a privata a invetiatoriuului seu, si pentru recerintiele scolastica recerute dupa lege.

12. Pamentulu scólei asiderea se imparte egal adeca $\frac{2375}{1600}$ jugere remanu in posesiunea si proprietatea romaniloru, folosindu-se de invetiatoriu romanu si transcriindu-se in cartea funduala pe numele comunei bisericesci romane; éra $\frac{2375}{1600}$ jugere se cedu serbiloru in proprietatea loru transcriindu-se pe numele comunei bisericesci serbe si folosindu-se de invetiatoriu loru. —

13. Impartirea sesiunei parochiale de sub nrulu cartei funduaria 344. part. 717. are se se intemple astfelu, ca diumetatea pe partea comunei serbesci respective a parochului se vina sub part. Nr. $\frac{717}{a}$ de catra drumulu Pecichei, éra diumetatea pe partea romana se vina sub part. Nr. $\frac{717}{b}$ de catra pamentulu scólei.

14. Totasia si pamentulu scólei sub nrulu cartei funduaria 386. part. 718. ce se imparte ca sub nr. part. $\frac{718}{a}$ se vina romaniloru, éra partea sub nr. part. $\frac{718}{b}$ serbiloru.

15. Aflându-se pe fôia sarcinelor a cartii funduaria o datoria intabulata de 140 fl. 88 cr. v. a. in favoarea statului: ambele parti se invoiescu, acést'a datoria la timpul seu, — dupa ce se va limpedi urdirea ei — se o supôrte in comunu. —

II. Ambele parti despartindu-se finalminte numai cu averea nemiscatôrie parochiala si scolaria, adeca cu pamenturile, si numai cu cele miscatôrie in privinti'a realitatilor respective edificiuului bisericeii si a scôlei remasu deocamdata comunu, se invoiescu: ca la casu si cu timpul candu adeca in impregiurari mai favorabili starea materiala li-ar permite a desplati un'a pre cealalta parte, atunci in contielegere se se pôta finalminte despartî respective impartî atâtu cu edificiuului bisericeii câtu si cu alu scôlei in urmatoriulu modu:

1. Partea ce conformu punctului IX. din Invoiel'a Carlovitiana dupa o conscriptiune atunci facende esacta, — s'ar constatâ ca majoritatea se remane in proprietatea edificiuului bisericeii si alu scôlei; avendu a desdaună pe minoritate cu o suma ecuitabila dupa cum se vor tocni; — luandu-se de basa valôrea edificiuului estimande conformu impregiurarilor de atunci.

2. In asemene casu de despartire si impartire de sine se intielege — câ tôte cartile si tôte obiectele recuisitele bisericescii vinu sub impartire adeca vor fi a se separâ si estradâ partii ale carui sunt si care este din proprietatea si posesiunea acelor edificie.

3. La casulu unei astfelu de eventuale despartiri si impartiri ambele comunitati bisericescii au se face aretare la concernint'alu loru jurisdictiune diecesana se cêra incuviintiarea si esmiterea unei comisiuni miste.

4. In fine pe tempulu câtu bisericea se va folosi in comunu, scaunele bisericescii remanu cum se afla astadi in posesiunea respectiviloru credintiosi — fara privire la nationalitate respective septeman'a de servitiu; si se conditionedia espresu câ deca careva dintre posesorii scaunelor va reposâ, scaunulu vacantu remasu dupa môrtea credintiosulu romanu se se vinda pe calea licitatiunei numai lo romanu, era celu vacantu remasu de serbu numai la serbu. Protocôlele matriculari indata dupa constituirea noua a ambelor comune bisericescii se voru portâ asiderea separate; era cele de pana acum se se conserve in archivulu bisericeii sub respunderea ambiloru preoti.

Care impacatiune cetindu-se si esplicandu-se din punctu in punctu barbatiloru de incredere in limb'a loru materna; dinsii dechiara ca o au priceputu si asiâ inchieinduse se subscrie de ambele parti pactante, de ambele comisiuni si se vidimédia de delegatulu auctoritatii politice.

Datu in Tornea $20\frac{1}{2}$ $\frac{\text{Noemvbre}}{\text{Decemvbre}}$ 1872.

Urméza subscriberile.

Estradatu prin:

Petru Petroviciu

Asesoru-referinte consistorialu.

VARIETATI.

= „Economulu,” organu periodicu, se publica la Blasiu. Pana acum am primitu unu numeru. Reproducemu aci program'a acestui organu cu ortografi'a sa cu totu.

Fratiloru agricultori!

„Intre tote, dein care se pote trage ce-va folosu, nemica este mai bunu, nemicu mai manosu, nemicu mai dulce, de câtu agricultur'a; nemicu mai demnu pentru unu omu liberu, de câtu ea. Cicero, offic. I. 42.”

Poporulu romanu mai intregu — chiaru si inteliginti'a — se ocupa cu agricultur'a eredita dela strabunii sei, Romanii antici. Se pare câ sentinti'a sonora, de mai susu a stramosiulu Cicero, a strabatutu si s'a inradecinat in pieptulu fia carui Romanu, intru atât'a, in câtu nu voliesce a-si parasî ocupatiunea eredita dela stramosi, neci atunci, cându fortun'a pote iar' suride mai bene pre o alta cariere. Elu romane sinceru aratrului ereditu de mii de ani.

Ni-se pare inse, câ de unu tempu in coce a inceputa poporulu nostru a desperâ, câindu-se, ca „pamentulu nu mai produce câ mai de multu;” er' elu pre di ce merge totu seracesce. Au nu vedemu in tote dilele casuri, unde Romanii si-vendu vitele, agrii si mosii intregi, strainiloru speculanti si altoru proprietari mari, fiindu siliti a-si cumparâ bucate si a solvi contributiunea?!

Ore bene e, câ Romanulu plugariu se-si cumpere bucatele, vendiendu-si proprietate castigata cu sudore, si sângerandu sute de ani?! Inca câti-v'a ani totu asiâ si cea mai mare parte a Ro-

maniloru a devenitu proletari! O impregiurare acést'a care imple de ingrigiare pre totu Romanulu bene semftoriu. — Si ore unde jace reulu celu mai mare? — De securu nu in calitatea rea a pamentulu nostru stramosiescu, ca acést'a e pamentulu promisiunei; dar noi nu-lu scimu folosi. Câtu de pucinu se precepe poporulu nostru la cultivarea pamentulu, ne arata — durere — starea cea deplorabila si demna de compatimitu in care se afla cea mai mare parte a aceluia-si.

Celi mai mlti agricultori suntu de ace'a parere scalciata, câ eli economiséza asiâ de bene in câtu unu ce mai bunu nu esista, si nece câ voru se auda de progresu in economia, chiaru nece atunci, cându si-vendu vitele si mosiile spre a-si cumparâ bucate! Vedeti, Domniloru, chiaru acést'a parere a adusu pre economii nostrii la starea ace'a deplorabila in care se afla astadi. Unu i-nimicu puternicu acést'a Dloru, care ne amenintia cu ruinare totale. Trebuie deci se ne intorcemu tote poterile spre a-lu nemici pâna inea nu-e tardiu.

Pamentulu nostru contine o multime de tesauri, cari trebuie preceptu ai esplotâ.

Noi avemu dreptulu si poterea de a scote dein pamentu atât'a câtu se afla in elu, fora de a-i debilitâ inse poterea sa productoria, ci dein contra acést'a trebuie se o inaltiamu. Chiaru acést'a e maestri'a, care economii nostrii nu o precepu, dar' trebuie se o invetia, deca nu voliescu se perimu, facandu locu altor'a, cari voliescu si sciu invetiâ.

Acestea suntu Dloru, motivele, cari m'au indemnatu a intreprinde edarea acestui organu, care are chiamarea de a conlucrâ intru acolo, câ se se introduca unu modu de economisare mai rationala, corespondietoriu cerintieloru de astadi.

Cându va infiori la noi agricultur'a, mam'a nutritoria aloru milioane de omeni, si bas'a industriei, atunci vor luâ unu sboruu avantajosuu si industri'a si comerciulu; va infiori si prosperâ patri'a si scump'a nostra natiune.

La lucru dar', fratiloru, se tienemu si noi pasii cu lumea civilisata, de care calile fierate ne au apropiatu intru atât'a. Se aratamu lumii, câ si noi scimu apretia ce e bunu si folositoriu. Se documentamu in fapta câ suntemu urmatori demni acelu poporu gloriosuu, care si-a luat conducatori si domnitori sei dela cornele aratrului.

„Economulu” va pertractâ intru unu modu rationalu: agricultur'a, silvicultur'a, pomeritul, venieritul economi'a de casa, stuparitul, cultivarea viermiloru de matasa, a animaleloru de casa, pre cumu si curarea acestor'a in casu de morbu, legumaritul si cultivarea floriloru; va tractâ dein candu in candu si industri'a si comerciulu; tote acomodate climei si impregiurariloru dômmande in diferitele regiuni locuite de Romani. Cu unu cuventu: Economulu va fi organulu acelu, care va comunicâ esperintiele salutarie a economiloru mai rationali toturoru celoru-alalti.

In urma ne adresamu catra P. T. Publicu agricultoriu cu rogarea: se benevoliesca a imbraciosiâ acést'a intreprindere cu caldur'a receruta, ajutandu-ne atâtu moralmentu, conlucrandu spre benele publicu, câtu si materialmente, concurrendu cu prenumeratiuni câtu de multe, ca cu catu vomu ave prenumeranti mai multi, cu atât'a vomu potu lucrâ mai cu efectu. —

Pretiuulu de prenumeratiune este: pre unu anu intregu 4 fl. pre $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. si pre $\frac{1}{4}$ anu 1 fl. v. a. Pentru docenti populari pre semestru 1 fl. 50 cr. Pentru Romani'a pre Semestru 5 lei noi.

Banii de prenumeratiune se adreséza prein asemnatiuni postale (Postanweisung) cari constau numai 5 cr, de a dreptulu la „Redactiunea Economului,” Blasiu (Balásfalva). —

Domnii, cari voru benevoli a ne adunâ prenumeranti, voru primi pentru 8 abonati unu esemplariu gratisu; ori si-potu retiené pretiuulu unui esemplariu, dela fia cari 8 prenumeranti.

Ne rogamu a grabi cu prenumeratiunile, ca se ne potemu orientâ cu tiparirea esemplariiloru. —

„REDACTIUNEA ECONOMULUI”

= *Necrologu.* Majestatea Sa Imperatés'a Carolin'a August'a, veduva dupa Imperatul Francisu, a repausatu la Vien'a in 9 fauru a. c. in versta de 81 de ani. Curtea imperatésca s'a imbracatu in doliu. Fie-i tieren'a usiôra!

= *Spani'a e republica.* Amadeu, regele din Spani'a, a multiemitu spanioliloru de tron, si a luat familia, si plecandu prin Lisabon'a pre la sora-sa, a retornatu a casa la tatalu seu regele Italiei, era parlamentulu italianu i s'a asternutu unu proieptu pentru a se restitui Amadeu in tôte drepturile ce le-au avutu mai nainte ca principe italianu, pana a nu primi coron'a Spaniei. Intra'ceea la Spani'a s'a constituitu unu guvern dintre republicani.